מנגד

טעות לעולם לא חוזר

אין זה אלא לשיבחו של עמוס עוז — וכוונתי באמת ובתמים לשיבחו — שמכל חבריו היה הוא הראשון ועד כה כמדומה גם היחיד שנחלץ להגיב על הטענות הקשות והנכוחות שהטיח אברהם כץ־עוז בדבר כנגד ארבעת הסופרים אשר „קראו קריאה גדולה ונאצלה 'אחדות לאומית'!" ובכך סייעו ליילל את „החיה המשונה הזאת, בעלת שני הראשים", המתגלית בימים אלה בכל כיעורה ומוראותיה. מאז ומתמיד היה גם סף הרגישות הציבורית של בעל באור התכלת העזה, אשר אני רוחש לו הוקרה וידידות במידה שאופיי החשדני ולמוד הניסיון מונע בערי מלחלוק בהן לרבים וטובים אחרים ממודעי, באותה רוח של נדיבות שבה הייתי רוצה להתפאר, נמוך יותר משל כמה מחבריו. מסורבל. מייצע אבל מדוייק.

ער כאן דיבדי שבה. מה־חבל איפוא שהטיעונים שאותם מעלה עמוס עוז כנגד אלה שביקשו כאותו חבר־כנסת, „שתרעד לכם היד", אינם מוסיפים לו כבוד, לא כסופר אף לא כאדם. כמי שחרד באמת לכבודו של עמוס עוז אין לי אלא להצטער על כך. באמת ובתמים — אם גם לא כל־כך תמים.

כי מה טוען כיום הסופר ברוך־הכישרון (ברשימה בדבר בשם „עלילה")? האם הוא עומד ומכריז: טעיתי, שגיתי, לא ראיתי את הנולד, אחרי הכל אני רק אנושי? שהרי מי מאיתנו לא טעה ולא היטעה, לא שגה ולא שגע? ועוד גם זה: האם תיתכן בכלל מעורבות של יצור לא־פרג־מאטי ונוטה לקיצוניות זה, הסופר, בעולמה ה־מעשי, הלא עקרוני, עתיר הפשרות הלא־מכו־ברות והפשרות שבלעדיהן לא יושג דבר, של הפוליטיקה, בלא מישגים, טעויות וייסורי חרטה קשים מצידו? הכי יעלה על הדעת, דרך משל, שאילו באמת שפר עליה גורלה של המיפלצת הדו־ראשית והיתה מביאה רגיעה ואחוות־אחים לארץ — לא היה נמצא איש בין שמונה הסופרים שיצאו כנגד אותה ממשלת עשה־ואל־תעשה, שהיה מכה עתה על חטא ואומר פשעתי? הנה אפילו אני הקטן היבעתי את דעתי לפני כמה חודשים בראיון עיתונאי (היה זה, כמובן, לפני פרשיות חוק הגיזענות ושריפת תחנות האוטובוסים והשב"כ והוקעת הגרים וטיפול הממשלה בפיטורי מנהלי־הבנקים), כי קרוב לוודאי שטעינו אז, בנחרצות התנגדותנו לממ־שלה המשותפת, שכן העומד בראשה — כלומר, שמעון פרס — אכן השכיל להביא הפוגת־מה לארץ, השליט סביבו אווירה של דרכי־נועם ועצה, ולו גם זמנית בלבד, את רוחות העיוועים של שינאה וקיטוב ושיסוי וביזוי שאיפיינו את מימשלם של קודמיו ועודם מאפיינים אותם גם כיום. אולי ביתר־שאת. אין זה אלא מולנו הרע של כולנו, שכיום אני שוב מוצא את עצמי נאלץ לחזור בי מחזירתי או ולומר: רווקא בעת שהודיתי בשגיאה הראשונה — שגיתי.

במילים אחרות: טעות לעולם חוזר.

אבל מה טוען עכשיו עמוס עוז? — עלילה. להד"ם. לא היו דברים מעולם. „מפיצים עכשיו אגדה שלפיה היו הסופרים אשר חתמו על כרוז עם היוודע תוצאות הבחירות האחרונות סנדקיה של ממשלת הרוטציה. לא רובים ולא יער."

עמוס עוז: המיטריה של צ'מברליין?

שמעתם?! הללו היו סנדקיה של ממשלת האחדות?? — חס וחלילה, לא רובים ולא יער. כל כוונתם הטהורה, היתה כנראה, רק להפיל את הליכוד בפח. משמע לשכנע אותו להצטרף לממשלה אחת ביחד עם המערך, לשכנע את „אנשי מפ"ם, שינוי ור"צ" להצטרף לאותה ממ־שלה שבה ימצא עצמו הליכוד בעמדת מיעוט — וחסל סדר רוטציה. ולשם כך, ורק לשם כך, כלומר, רק כדי להפקיד את ההגה בידיו של המערך בהנהגת שמעון פרס — שיחר עמוס עוז לפיתחו של ההומאניסט הדגול יצחק שמיר, שהכריז כזכור בתום אותה פגישה, שלא כל סופרי ישראל אבודים ויש בהם כמה „נחמדים שאיתם אפשר לדבר."

או שמא דימה עמוס עוז בליבו כי זכר אותה פגישה, והאורגיה של נחת עצמית, והראיונות שלפני מצלמות הטלוויזיה שנערכו מייד בעקבותיה, ופנייתם שלו ושל חבריו אל השמאל לבל „יתקע סכין בגבה" של ממשלת האחדות, שכל זה באמת נשכח מליבנו?

אתמהה.

אבל אם להתייחס לרגע (רק לרגע!) ברצינות לטיעוניו של עמוס עוז, מה־חבל שלא תמך אותם במיספרים. מדוע, דרך משל, לא יאיר את עינינו — אם כבר בפוליטיקה מיפלגתית עסקינן והרי כה עסקו בעצם הוא וחבריו — מדוע לא יפרש באוזנינו איזו מין קואליציה חזו הוא וחבריו לנגד

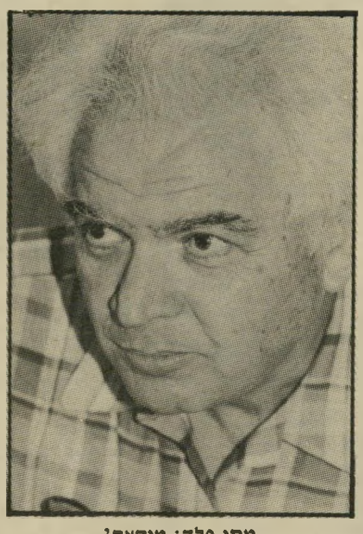

מתי פלד: מוקצה?

עיניהם, שבה יהוו הליכוד עם כל הפלגים הדתיים ועם התחייה ועם כהנא ועם יגאל הורביץ ועם ש"ס מיעוט, ועוד מיעוט כזה שיניח לברית מערך־ר"צ בהנהגת שמעון פרס ושולמית אלוני ליטול לידיהם את הנהגת המדינה בלי דין ודברים — ובלי רוטציה?

אדרבה, עמוס עוז, טול מחשב־כיס בידיך והתחל לתקתק. ובכן, ספור את הדובים ונראה את היער.

— אלא, אלא אם כן — וכאן אני מגיע לטענה השניה, הקשה לא־פחות מקודמתה. שיש לי לעמוס עוז ולרשימתו האחרונה לפי שעה בנושא זה — אלא אם כן היתה ממשלת מערך־ליכוד כזאת, או ממשלת מערך־שמאל־מרכז מסכימה לצרף לשורותיה, או לפחות להסתמך על הימנעות הרשימה המתקדמת לשלום ורק־ח בהצבעת האמון בכנסת.

אבל לא. מובן שלא. דבר כזה לא יעלה אפילו בדעתו של סופר מתקדם וחבר קיבוץ בישראל כעמוס עוז. „אפשר לטעון" — הוא כותב — „כי מוטב היה לנסות ולהקים ממשלת פרס־וילנר־מיצארי, ייהרס העולם אבל הליכוד יישאר בחוץ."

איש, ככל הזכור לי, לא הציע מעולם הקמת ממשלה כזאת וגם ספק רב מאוד אם ניתן היה להקימה. אבל צירופם של האלוף מתי פלד ועורך הדין מוחמד מיעארי לממשלה, או אף הסתמכות על הימנעותם בלבד בהצבעות אמון... האם עד כדי כך הם מוקצים בעיניך, עמוס עוז. שאתה מעדיף להפקיד את הנהגת מדינתך בידיהם של יצחק שמיר, אריק שרון, יצחק מודעי, רוני מילוא, רפול, יובל נאמן וחבריהם?

„ייהרס העולם". עד כדי כך??? האם הוא נהרס, אגב, בעת שהמיפלגה הקומוניסטית צורפה בצרפת לגוש פרלמנטארי בהנהגת המיפלגה ה־סוציאליסטית השלטת של מיטראן? ומה היה המצב באיטליה? שם „נהרס העולם"? וכותב השורות האלה, אגב, רחוק מאוד־מאוד מהיות חסיד עיוור של קו מוסקווה וגרורותיה, או אפילו של גירסת הקומוניזם שלהם. אבל אם אידרש לבחור בין מיעארי ופלד, מזה, לבין שמיר־שרון־רפול־כהנא, מזה — איך אומר האנגלי: תנו לי את פלד־מיעארי, any time.

„ייהרס העולם." ומן הרב פרץ — את הטלית־שכולה־תכלת הזה עוד לא הזכרתי ע"ד עכשיו — ממנו ומחבריו לא נשקפת סכנה להרס העולם המאפשר לעמוס עוז ולנתן זך לחיות בצוותא ולעבוד זה בצד זה ולפרסם בארץ הזאת באותן הבימות — אפילו בשיתופו של אנטון שמאס?

אם זו רעתך, עמוס עוז, לא למרת דבר מכל הקורות אותך/אותנו בשנים האחרונות. ובאמת איך לך מה להצטער ועל מה להכות על חטא. בעצם, כלל לא טעית.

אנחנו, שהאמנו כך ובחברך גם אחרי אותה פרשה אומללה, אנחנו הם אלה שטעו וצריכים להכות — גם על חטא, בין השאר.

נתן זך ■

התחככות

מליצת יושר לא־צפויה — ורומה: לאו דווקא רצויה להם — קמה ל„כנופיית הארבעה" הנלחצת אל הקיר בדמותה של רכילאית התרבות של הארץ. הדה בושס.

זו מומחית מאין־כמותה להתחככות וחיכוכים: מאחוריה נסיון עשיר של שנות התחככות באנשי בוהמה ואמנות ובאנשי־חיל רבי־מעלליהם; בין זה לזה התחככה גם, במחברת סיפורים שחופים, בחלקה הפוסטריורי של הסיפרות העברית. עתה, מאחר שנדמה היה לה כי נושא ההתחככות עלה שוב על הפרק, נחלצה לעזרה בתחום התמחותה.

בפשטנות ראויה לשמה היא מציגה את כל פרשיות הימים האחרונים כפרשיות קנטרניות־חככניות. מהי פרשיית השב"כ, למשל, או עניין „המחוייבות המוסרית" (הביטוי הוא שלה) של איש־הרוח, או אף ההתנגדות להקמת ממשלת האחדות הלאומית — מהו כל זה אם לא פרי דחף פשוט ובלתי־ניתן לכיבוש מצד סופרים להתחכך במר שמעון פרס. ומיהו זה המבקש התחככות ממין זה?! תאמרו עמוס עוז או א"ב יהושע. שאחרי הכל נתנו, כדברי חבר־הכנסת כץ־עוז, „לגיטי־מציה" לממשלת האחדות הלאומית ובכך סייעו להקמתה? — לא, חלילה. המתחככים הם דווקא עמיתיהם שלא הופיעו או במסיבות עיתונאים ולא באמצעי התיקשורת בפתח מישרדו של מר יצחק שמיר ואף טענו שאל לו לסופר להתערב (להסתבך) במעשׂ המיפלגתי (שהוא מעשׂ קנוניית־מאניפולאטיווי מטיבעו) וגם נזפו בעמיתיהם המתחככים בבעלי־השררה בעת שהם חוגגים בצוותא איתם את הופעת כיתבי־העת שלהם. דווקא אלה ולא אחרים הם המבקשים להתחכך?! תאמרו: הגיון הפוך. לא, היגיון ישר של רכילאים. למה? — כובע.

אבל בכל זאת יש כאן צד פסיכולוגי נסתר המתחנן ממש דרשני. והוא מסתתר דווקא מאחורי מישפט אחד קטן ברשימתה של הגב' בושס („גיבורי תרבות מאוכזבים". הארץ). שבו היא מפנה את תשומת־ליבנו לנסיבה המקילה — בפרשה זו של חככנאליה — כי „לכולנו תכונות אנושיות."

לשון אחרת: אילו היא במקומם של אנשי־הרוח „החשים שעליהם לנקוט עמדה". כדבריה, אין היא אפילו מעלה על דעתה שום דחף אחר שהיה עשוי לדחוף אותה לפעולה חוץ מן הרצון „האנושי" להתחכך.

מה נאמר ומה נדבר. לכולנו תכונות אנושיות. אבל יש יותר ויש פחות אנושיות.

ועוד טענה, כיבדת־מישקל אף היא, בפיה של החוככת שלנו. ומה יהיה על האליטיזם, היא שואלת, נבהלת. אם כולנו, כולל אנשי הרוח „מחוייבי המוסר", ישתתפו „בעיתונות הפופר־ליסטית" (גם ביטוי זה הוא שלה) ובשאר אמצעי התיקשורת הפופוליסטיים שלנו — מי יישאר במיגדל השן?

ובכן, ראשית, סתמה ולא פירשה חוכא ואיטלולא זו את כ„עיתונות הפופוליסטית" ר"ל היא כוללת גם את עיתונה שלה — זה שבמשך שנות דור אחד בלבד עשה, בעזרתה של הגב' בושס ודומיה, את קפיצת־הדרך הנחשונית ממעמד אחיו הצעיר של הטיימס הלונדוני ועד לתדמית שאר־בשרו הקרוב של הניוז אוף ת'ה וורלד. שנית — מאימתי כל ויכוח בעיתונות (או הופעה בטלוויזיה) היא בבחינת „פופוליזם". מה יהא על עשרות מאמרי הפולמוס העיתונאיים — אבוי! — של ברוך קורצוייל או נתן אלתרמן, דרך משל — האם נגזר גם עליהם להיות מוגדרים בכוח למדרגה הפופוליסטית?

הוא שאמרנו, או שצריכים היינו לומר: אפילו לרכילאי צמרת מותר לעיין לפעמים במילון ובאנציקלופדיות, אם לא כדי לקרוא את הערך „אהבה", לפחות כדי להציץ בערכים פופולארי, פופוליסטי, פופולוס, פאפארופולס, פופיי המלה, הפופו הקטן והמתוק של התינוק (מילון לועזי), פומפיה (העיר), פומפיה (המכשיר), פאפא דוק (האביר), אהרון פאפו, פרי הפאפאיה, פאפואה — עד פופ.

דומה — נכון מאוד! — ובכל זאת לא זהה. גם „קול המון כקול שדיי" לא מתכוון לשדיים, על אף הקול ההמוני (פופוליסטי).

ואחרונה: אל מי בעצם באה הבת־כלי־בושס

הדה בושס: רכילאית במלתחה

שלנו בטענות על שפירסמו דיבריהם בעיתונות ובאמצעי התיקשורת? — אל עמוס עוז? אל ס. יזהר? אל נתן זך? אל חיים גורי וא"ב יהושע? — אנשים אשר כל חיי יצירתם עד הנה השתתפו בעיתונות (הפופוליסטית) שלנו, מיקצתם — שומו שמיים והאזן הפגאסוס, רכב המשוררים! — אף כעיתונאים לכל דבר?!

אכן, „גיבורי התרבות" מאוכזבים. שוב, ולא בפעם הראשונה. ובאין מנחם (בגין). היטעו אותנו. כנראה שהארץ הוא ככל זאת לא עיתונם של האנשים החושבים במדינה.

אולי של האנשים המתחככים במדינה???

ועכשיו בחזרה להיכל השן.

פופיק (פופיקופולים) ■

מיסור

ראובן דותן

המורה למוסיקה

לראשונה נפגשנו בביתו. צילצול הטלפון הביא אותי אליו במהירות. מורה חדש למוסיקה הוא תמיד אטראקציה. האיש מבוגר. גוץ ושמנמן. מרכיב משקפיים. אפו מארך, סולד מעט. נשי מעט. רגישות רבה בפניו, הן תמיד נראות כרועדות, כמו היה געש פנימי מרעיד אותן, בין רצינות רבה, לבין תמימות ילדותית. מורה למוסיקה.

הוא קיבל את פניי בלבביות. מייד נכנסנו לחדר כלי המוסיקה. פסנתר, שני סקסופונים, קלרניט. בדידות.

הוא אנגלי, בא ארצה מפעם לפעם, שוהה כאן חודש־חודשיים. למה, אני שואל. אולם הוא מעדיף לדבר על נושא אחר, רציני פחות מחייו הפרטיים, המוסיקה.

לאחר חודשים של עבודה משותפת. כשבאתי פעם לדירתו, היתה שם אשתו. לבבית ונעימה. פיסטנט: הנושא נסב על החיים באנגליה ועל המישפחה. היא מספרת כי בנה ובנו של המורה שלי חולה מאוד. מחלתו נפשית, והוא היה מאושפז פעמים אחדות בבית מחסה. הבעתי את צערי על כך, והצעתי את עזרתי, אולם משנתנה לי אשת המורה את כתובתו של בנה, פרץ פיתאום